

развития городов / В.И. Торкатюк, А.В. Соловьев, Л.А. Нохрина // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып.37. – К.: Техніка, 2002. – С.16-22.

4.Герасимчук З.В. Класифікація соціально-проблемних регіонів та напрямки формування у них політики сталого розвитку / З.В. Герасимчук // Регіональна економіка. – 2001. – №2. – С.77-84.

5.Савин К.Н. Экономический анализ качества услуг жилищно-коммунального хозяйства / Под науч. ред. д-ра экон. наук, проф. Б.И. Герасимова. – Тамбов: Тамб. гос. техн. ун-т, 2004. – 192 с.

6.Беррі Л. Якість послуг / Л. Беррі, В. Цайтман. – К.: Основи, 1998. – 412 с.

7.Дубішев В.П. Сучасні засади інноваційного розвитку України та її регіонів / В.П. Дубішев // Економіка і регіон. – Полтава: Полт НТУ – 2003. – №1(1). – С.14-16.

Получено 16.05.2011

УДК 338.115.31

В.І.ТОРКАТЮК, д-р техн. наук, О.В.КОЛОСОВА, С.В.КРАВЦОВА,
М.В.ГРИЦАНЕНКО, С.А.ЛЕВЧЕНКО, Д.О.БРИЖАНЬ

Харківська національна академія міського господарства

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Аналізується сучасний стан розвитку державно-приватного партнерства у сфері житлово-комунального господарства (ЖКГ). Виділено потенційні форми застосування державно-приватного партнерства в галузі ЖКГ. Проаналізовано енергозбереження як найбільш ефективний шлях зниження вартості житлово-комунальних послуг.

Анализируется современное состояние развития государственно-частного партнерства в сфере жилищно-коммунального хозяйства (ЖКХ). Выделены потенциальные формы применения государственно-частного партнерства в сфере ЖКХ. Проанализировано энергосбережение как наиболее эффективный путь снижения стоимости жилищно-коммунальных услуг.

The article examines the current state of development of public-private partnership in housing and communal services (HCS). Highlighted the potential forms of public-private partnership in housing and utilities. Analyzed the energy savings as the most effective way to reduce the cost of housing and communal services.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, житлово-комунальні послуги, проекти розвитку житлово-комунального господарства, державно-приватне партнерство, енергозбереження.

Актуальність даної теми полягає в тому, що сфера житлово-комунального господарства є вагомим складовим забезпеченням соціально-економічної безпеки держави. Сучасний техніко-економічний стан підприємств житлово-комунального господарства в Україні є незадовільним, характеризується низькою якістю наданих населенню послуг, високим ступенем спрацювання основних засобів, неефективністю управління підприємств. Це підтверджує нагальну необхідність зміни моделі та інструментів управління об'єктами житлово-

комунального господарства, залучення додаткових інвестицій у галузь, реструктуризації та комплексного реформування сфери ЖКГ. Відтак, чим суттєвішою є участь приватного сектору в галузі надання комунальних послуг, тим значнішою має ставати роль держави, яка змінюватиме свої функції з керуючої на контролюючу та регулюючу. У свою чергу, органи місцевого самоврядування мають нести відповідальність за ефективність управління майном, що належить територіальній громаді, та регулюванням процесу забезпечення населення якісними комунальними послугами в достатньому обсязі.

Важливий внесок у розробку проблем розвитку партнерства держави і приватного сектору внесли Н.Г.Діденко, Г.Ю.Панікар, О.В.Долгальова [1-3] та ін.

Водночас у сучасній вітчизняній науці небагато наукових досліджень, присвячених розвитку державно-приватного партнерства (ДПП) в окремих сферах економіки, зокрема у сфері житлово-комунального господарства, обґрунтуванню практичних напрямів щодо підвищення ефективності його впровадження в Україні.

Для розв'язання нагальних проблем розвитку ЖКГ, зокрема й за допомогою механізмів державно-приватного партнерства, у 2009 р. була прийнята Концепція розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві. Окрім цього, сприянню розвитку державно-приватного партнерства служив розгляд проекту Закону України «Про основні засади взаємодії держави з приватними партнерами».

Незважаючи на існування окремих форм співпраці держави і приватного сектору, заснованих на принципах державно-приватного партнерства, українська економіка знаходиться тільки на початку складного процесу створення необхідної системи управління проектами ДПП. Впровадження проектів державно-приватного партнерства в Україні носить безсистемний, поодинокий характер, про що свідчать дані табл.1.

Виходячи з вищенаведених даних, сфера застосування зазначених проектів є досить вузькою, що не дозволяє використовувати потенціал державно-приватного партнерства у розвитку економіки та соціальної сфери. Аналіз динаміки інвестицій у проекти на основі державно-приватного партнерства свідчить про те, що потенціал державно-приватного партнерства не було використано для розвитку економічної та соціальної інфраструктури національної економіки. Лише сфера телекомунікацій відзначається систематичною реалізацією інвестиційних проектів протягом 1990-2010 рр.

Сучасний стан розвитку державно-приватного партнерства у сфе-

рі житлово-комунального господарства є незадовільним. Так, у 2010 р. до утримання житлового фонду залучено лише 417 приватних підприємств, з них найбільше у Донецькій (86), Сумській (36), Одеській (27), Житомирській (23) та Київській (22) областях. Водночас у Черкаській, Львівській, Волинській, Хмельницькій, Чернівецькій, Запорізькій, Закарпатській областях та м. Севастополі цьому питанню зовсім не приділяється належної уваги. У переважній більшості населених пунктів до теперішнього часу зберігається монополія комунальних ЖЕКів.

Таблиця 1 – Форми реалізації проектів державно-приватного партнерства в Україні (1990-2010 рр.)

Сектор реалізації проектів державно-приватного партнерства	Форми реалізації державно-приватного партнерства							
	проекти «відокремлення активів»		проекти «зеленого поля»		контракти на управління та лізинг		в цілому	
	кількість проектів	інвестицій, млн. дол.	кількість проектів	інвестицій, млн. дол.	кількість проектів	інвестицій, млн. дол.	кількість проектів	інвестицій, млн. дол.
Енергетика	12	160	-	-	-	-	12	160
Телекомунікації	1	252	7	7673	-	-	8	7925
Водопостачання та водовідведення	-	-	-	-	1	100	1	100
У цілому	13	412	7	7673	1	100	21	8185

Удосконалення управління у сфері житлово-комунального господарства здійснюється шляхом створення регіональних компаній, запровадження делегованих форм управління, таких як концесія, оренда [7].

Окрім цього, в Україні для реалізації проектів розвитку житлово-комунального господарства є досвід залучення до партнерства міжнародних фінансових організацій. Так, на стадії реалізації знаходиться проект розвитку міської інфраструктури в Україні за підтримки Міжнародного банку реконструкції та розвитку і за рахунок позики Світового банку на умовах 100-відсоткового кредитування та складається з «основного» та «відкритого» компонентів [3].

Проект реалізується шляхом відбору та подальшої інвестиційної підтримки найбільш актуальних інвестиційних проектів у сфері водопостачання, водовідведення та утилізації твердих побутових відходів з метою надання комунальним підприємствам допомоги у забезпеченні їх стабільної діяльності щодо надання населенню України якісних комунальних послуг, а також поліпшення екологічної ситуації.

Аналіз вищенаведених даних про реалізацію проектів державно-приватного партнерства в ЖКГ України свідчить про їх поширеність у секторі водопостачання та водовідведення, що в свою чергу підтвер-

джується і світовим досвідом реалізації проектів державно-приватного партнерства (табл.2).

Таблиця 2 – Світовий досвід застосування механізмів державно-приватного партнерства (1990-2010 рр.)

Сектор реалізації проектів державно-приватного партнерства	Кількість проектів	Інвестицій, млн. дол.
Енергетика	1647	405451
Транспорт	1147	232065
Телекомунікації	795	664027
Водопостачання та водовідведення	662	59281

Державно-приватне партнерство в сфері житлово-комунального господарювання сектору є ефективним механізмом максимізації економічної та соціальної цінності комунальних послуг для кінцевих споживачів. Залучення приватного сектору спрямоване на поліпшення якості послуг, розширення сфери охоплення споживачів та можливого скорочення собівартості послуг [4].

Потенційними формами застосування державно-приватного партнерства в галузі житлово-комунального господарства є, на нашу думку, такі: контракт на виконання робіт, контракт на управління цілісним майном підприємства та (або) його частками (акціями), оренда, лізинг, концесія, приватизація, що узгоджується з проектом Закону України «Про основні засади взаємодії держави з приватними партнерами».

Контракти на виконання певних робіт з іншими підприємствами мають право на свій розсуд укладати комунальні підприємства завдяки своєму статусу комерційних підприємств, відповідно до Господарського кодексу України зі змінами та доповненнями. При укладанні контракту на надання послуг комунальне підприємство делегує виконання певних функцій приватній компанії на певний період часу. Загальна відповідальність за надання комунальних послуг залишається за державним підприємством, але фактично робота виконується приватною компанією.

Незадовільні показники фінансово-економічного стану українських комунальних підприємств роблять оренду, лізинг та інші прогресивні форми залучення приватного сектору в нинішніх умовах непривабливими. Зокрема, об'єктом оренди відповідно до Закону України «Про оренду державного та комунального майна» (зі змінами та доповненнями) може бути як окреме визначене майно, так і цілісний майновий комплекс (ціле підприємство), а орендна плата за оренду цілісних майнових комплексів, їх структурних підрозділів та нерухомого майна, яке перебуває в комунальній власності, зараховується до місце-

вого бюджету і повинна використовуватись на капітальні вкладення. Орендна плата за індивідуально визначене майно, яке здається в оренду підприємством у порядку, встановленому законодавством та статутом підприємства, спрямовується на поповнення обігових коштів підприємства [5].

Перспективною формою державно-приватного партнерства у сфері ЖКГ, як свідчить зарубіжний досвід, є концесії. У багатьох зарубіжних країнах концесії випереджають усі інші форми партнерства за кількістю транзакцій, обсягом залучених приватних інвестицій, іншими важливими економічними показниками. Так, у світі приватним операторам частково чи повністю передано у концесію близько 10% послуг із водокористування. Однак в Україні у сфері ЖКГ на відміну від зарубіжного досвіду концесії не отримали значного поширення. Відповідно до Закону України «Про концесії» (№ 997 від 16 липня 1999 р. зі змінами та доповненнями) існує можливість для укладання договорів концесії в комунальному господарстві України.

Для більш широкого впровадження форм державно-приватного партнерства в системі ЖКГ України необхідно створити Національний реєстр об'єктів за відповідними територіями, секторами, процесами та проектами системи ЖКГ, а також сформувати економічний механізм добровільної сертифікації систем управління, процесів, проектів, технологій, послуг та персоналу в сфері ЖКГ. Така система спрямована на підвищення якості управління в цій галузі, реалізацію комплексного моніторингу розвитку та функціонування всіх об'єктів ЖКГ, розвиток системи підвищення кваліфікації спеціалістів ЖКГ та ін. Об'єктами сертифікації можуть виступати послуги окремих організацій чи їх персонал, які здійснюють діяльність у сфері ЖКГ. Підприємствам, що пройшли сертифікацію у сфері ЖКГ, може надаватися пріоритетність чи переваги в конкурсах державного або регіонального замовлення [6].

Зазначені заходи підвищуватимуть конкурентоспроможність та статус організації при здійсненні діяльності в конкурентному середовищі.

Найбільш ефективним шляхом зниження вартості житлово-комунальних послуг, зокрема у сфері теплопостачання, є енергозбереження. Житлово-комунальне господарство займає в Україні третє місце після металургійної та хімічної промисловості за обсягами споживання енергоносіїв і перше місце – за споживанням тепла. Щорічне споживання природного газу в сфері ЖКГ становить 10-12%, а електроенергії – 5-6% від їх загальнодержавного споживання. Через незадовільний стан обладнання і застарілі технології втрачається до 30-40% спожитих енергетичних та матеріальних ресурсів. З іншого боку, не-

має реальних стимулів до економії ресурсів.

Відтак, одним із провідних напрямків підвищення ефективності функціонування системи теплозабезпечення та теплопостачання є удосконалення механізму енергогосподарювання. З вищезазначених позицій у межах формування системи державно-приватного партнерства доцільно залучати енергосервісні компанії, які здатні відіграти важливу роль у фінансуванні розвитку сектору теплоенергетики в Україні.

Енергосервісні компанії можуть бути як державної, так і приватної власності. На сьогодні в Україні ринок приватних енергосервісних компаній недостатньо розвинутий. Контракти з такими приватними підприємствами можуть стати ефективними засобами фінансування заходів зі збільшення енергоефективності [7].

У світовій практиці використовуються такі форми партнерства з енергосервісними компаніями:

- контракт на підвищення енергоефективності, або «енергетичний перформанс-контракт» (енергосервісна компанія розробляє та реалізує проекти з підвищення енергоефективності; бере на себе частину ризиків, що пов'язані з підвищенням енергоефективності; дохід, пов'язаний зі зниженням витрат, може використовуватися на оплату послуг енергосервісної компанії або розподілятися відповідно до досягнутих домовленостей);

- контракт на енергоефективне управління енергосистемою з гарантованим результатом (енергосервісна компанія не тільки розробляє та реалізує проекти з підвищення енергоефективності, а й покладає на себе відповідальність за забезпечення визначеного рівня енергозбереження, а також управляє експлуатацією системи продажу енергоресурсів).

Отже, впровадження механізмів державно-приватного партнерства в галузі житлово-комунального господарювання дозволить досягти таких ефектів:

- підвищити ефективність операційної діяльності підприємств, окремих процесів та проектів;
- впровадити техніко-технологічні, управлінські еколого-економічні та соціальні інновації; залучити додаткові фінансові, матеріальні та інформаційні ресурси;
- забезпечити підвищення якості надання комунальних послуг; підвищити потенціал платоспроможності підприємств ЖКГ;
- збільшити інвестиційну привабливість підприємств ЖКГ та окремих проектів;
- удосконалити механізм модернізації систем ЖКГ;
- підвищити сталість розвитку підприємств ЖКГ та ефективність

процесів надання комунальних послуг.

1. Діденко Н.Г. Державне управління і соціальне партнерство: актуальні проблеми теорії і практики / Н.Г. Діденко. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2007. – 404 с.

2. Панікар Г.Ю. Розвиток суспільно-приватного партнерства як необхідна умова реалізації ефективної політики залучення прямих іноземних інвестицій / Г.Ю. Панікар // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2002. – Вип.35, ч.1. – С.37-40.

3. Долгальова О.В. Малий бізнес в Україні (від політики підтримки до політики сталого розвитку і партнерства) / Долгальова О.В.; Донбас. нац. акад. буд-ва та архіт. – Донецьк: ВІК, 2007. – 449 с.

4. Варнавский В.Г. Партнерства государства и частного сектора: формы, проекты, риски / В.Г. Варнавский; Ин-т мировой экономики и междунар. отношений. – М.: Наука, 2005. – 315 с.

5. Алешин О. Концессия как инструмент государственно-частного партнерства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kisilandpartners.com.

6. Ukraine: Private Infrastructure Projects – The World Bank & PPIAF [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ppi.worldbank.org/explore/ppi_exploreCountry.aspx?countryId=97.

7. Государев М.А. Экономика партнерства / М.А. Государев; Волжский гос. инженерно-педагогический ин-т. – Нижний Новгород: ВГИПИ, 2001. – 94 с.

Отримано 11.04.2011

УДК 69.059.4 : 658.336

І.О.ЧЕРЕДНИЧЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ м.ХАРКОВА В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ КОНКУРЕНТНОГО РИНКУ

Досліджено виробничу ефективність підприємств теплопостачання. Запропоновано варіанти розвитку існуючої централізованої системи теплопостачання.

Исследована производственная эффективность предприятий теплоснабжения. Предложены варианты развития существующей централизованной системы теплоснабжения.

Investigated the production efficiency of firms supply. Proposed options to develop the existing district heating system.

Ключові слова: теплова енергія, теплопостачання, план розвитку теплопостачання, перспективна організація теплопостачання.

Актуальність даної теми обумовлена тим, що з кожним роком погіршується якість теплопостачальних послуг. Так, порушуються строки початку й закінчення опалювального сезону, послуги централізованого теплопостачання здійснюються з відхиленням від нормативних вимог. В деяких містах взагалі відсутня централізована подача гарячої води, в окремих районах гаряча вода подається тільки в зимовий період.